

Avdelningen för utbildning och arbetsmarknad
Karin Hedin
Åsa Ernestam

Elever i grundskolan, specialskolan, sameskolan och gymnasieskolan ska lättare få läsa i snabbare takt och på en högre nivå

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har beretts möjlighet att lämna synpunkter på ovan rubricerad promemoria, i vilken Utbildningsdepartementet föreslår åtgärder för att särskilt begåvade eller högpresterande elever ska ges bättre ledning och stimulans i sitt lärande genom att få läsa i en snabbare takt och på en högre nivå.

Skolinspektionens tillsyn och kvalitetsgranskningar visar att många elever inte får en undervisning som är tillräckligt stimulerande. Utbildningsdepartementets promemoria bygger vidare på tidigare redovisning av regeringsuppdrag från Skolverket.¹

Förslagen i promemorian syftar till att öka elevernas motivation och stärka deras lärande i enlighet med skollagens mål om att alla elever utifrån sina egna förutsättningar ska ges möjlighet att utvecklas så långt som möjligt, bl.a. genom att:

- Det ska framgå av läroplanerna för grundskolan, specialskolan, sameskolan respektive gymnasieskolan att skolan har ett särskilt ansvar för de elever som lätt uppfyller betygskriterierna eller kriterierna för bedömning av kunskaper.
- Rektorn ska kunna besluta att en elev i grundskolan, specialskolan eller sameskolan får läsa en eller flera nivåer i ett ämne enligt gymnasieskolans ämnesplan. Betyg i nivåer som ingår i gymnasieskolans ämnesplaner ska utfärdas separat.
- Om en elev läser på en högre nivå ska huvudmannen få besluta att elevens läsår ska ha en annan omfattning eller börja och sluta vid andra tidpunkter än vad som framgår av skolförordningen samt att skolarbetet inte ska förläggas måndag-fredag eller vara jämnt fördelat över dessa dagar.

---

¹ Skolverket (2020) *Redovisning av uppdraget Elever som snabbare når kunskapskraven*, dnr 2019:01132.

- Fjärrundervisning ska alltid få användas för en elev i grundskolan, specialskolan eller sameskolan på nivåer i ett ämne som eleven läser enligt gymnasieskolans ämnesplan. Uppgifter som avser sådan undervisning ska dessutom få överlämnas på entreprenad till en huvudman för gymnasieskola.
- Gymnasieelever kan efter beslut av rektorn få läsa högskolekurser vid sidan av gymnasiestudierna. Högskolekurser får ingå i utökat program i gymnasieskolan, men inte leda till att eleven ges mer garanterad undervisningstid. Betyg på högskolekurser utfärdas separat. Förslaget bedöms inte leda till behov av förändring i högskoleförordningens bestämmelse om tillträde till högskoleutbildning.
- Huvudmannen ska för en enskild elev få besluta att gymnasieutbildningen fördelas på kortare tid än tre läsår, att läsåret för elever som läser högskolekurser ska ha en annan omfattning och att skolarbetet förläggs till andra dagar än måndag-fredag.
- Skolverket ska få i uppdrag att stärka och stödja skolors arbete med att ge den aktuella elevgruppen ledning och stimulans samt att informera högskolor om de utökade möjligheterna för gymnasieskolan.

Författningsändringarna föreslås huvudsakligen träda i kraft den 3 juli 2023. Regleringen anpassas därefter i ett andra steg till den kommande ämnesreformen av gymnasieskolan. Finansieringsprincipen tillämpas inte eftersom förändringarna inte innebär nya, obligatoriska uppgifter för kommunerna.

SKRs synpunkter

SKR ser positivt på inriktningen i förslagen, men konstaterar att de kan få konsekvenser som inte har belysts i tillräcklig utsträckning.

Konsekvenser för skolans organisation

SKR instämmer i Utbildningsdepartementets bedömning att det är viktigt att den aktuella elevgruppen uppmärksammas och ges utmaningar som leder dem vidare i sitt lärande. Det kan gynna såväl deras kunskapsutveckling och studieresultat som deras motivation och mående. SKR ser därför positivt på förslagen som förstärker möjligheterna att möta elevernas behov, även om dagens reglering redan lämnar stort utrymme att skapa individuella lösningar för att erbjuda särskilt begåvade och högpresterande elever utmaningar i utbildningen.

Fastän den föreslagna regleringen i sig inte medför nya skyldigheter så kommer den dock sannolikt att resultera i ökade kostnader och krav på

skolans organisation. Eftersom avsikten är att bestämmelserna ska tillämpas bedömer SKR att efterfrågan kommer att öka på ytterligare insatser och krav på en större arbetsinsats av lärare. Likaså kan införandet leda till ett ökat behov av kompetensutveckling och krav på organisatoriska förutsättningar för att möjliggöra samverkan mellan skolor, huvudmän och med lärosäten. Dessa synpunkter har även lämnats till Skolverket i samband med myndighetens tidigare regeringsuppdrag rörande elevgruppen. Förutsättningarna och kostnaderna för att tillgodose den aktuella elevgruppens behov varierar mellan huvudmännen bl.a. beroende på elevunderlagets omfattning, kommunens storlek samt närheten till större kommuner och lärosäten. SKR befärar att det kan bli problematiskt för en del mindre kommuner att tillämpa regleringen.

Individuella lösningar för den aktuella elevgruppen kan komma att ställa stora krav på skolans organisation och schemaläggning. De kan dessutom få följdverkningar i nästa led, t.ex. när en tidigare grundskoleelev som läst en eller flera nivåer i gymnasieämnen kommer till gymnasieskolan och behöver få anpassningar i sin utbildning där med. SKR anser också att det behöver tydliggöras vem som bär ansvar för att erbjuda stöd till elever som bedömts ha förutsättningar och beviljats att läsa på en högre nivå, men som därefter får svårt att nå målen med dessa studier.

Förslagen om undantag i skol- respektive gymnasieförordningen, som möjliggör för huvudmannen att fatta beslut om andra lärotider för en elev som läser på en högre nivå, riskerar att generera ökade kostnader för bemanning. Om t.ex. en gymnasieelev är frånvarande från den ordinarie undervisningen för att kunna ta del av en högskolekurs behöver gymnasieskolan schemalägga elevens undervisning på annan tid. SKR anser att sådana beslut riskerar att vara oförenliga med lärares arbetstidsavtal i och med att avtalen innehåller regleringar som begränsar antalet arbetsdagar under ett verksamhetsår. Förslaget kan därmed leda till krav på utökad bemanning och tillgång till lärare med rätt behörighet i en redan ansträngd situation.

Skolverkets uppdrag viktigt för införandet

Det stöd som Skolverket föreslås få i uppdrag att utveckla är viktigt för att de föreslagna bestämmelserna ska tillämpas på ett likvärdigt sätt, inte minst genom att lärare och annan skolpersonal utvecklar sin kompetens att identifiera vilka elever som kan komma i fråga för åtgärderna. Det kan bli svårt för skolor att göra rimliga gränsdragningar när målgruppen för insatserna ska identifieras samtidigt som de kan påverkas av tryck från vårdnadshavare. Skolverkets uppdrag är också viktigt för att ge stöd i utformningen av insatser samt stärka förutsättningarna för gymnasieskolor

att få till ett välfungerande samarbete med lärosäten när det gäller elever som vill läsa högskolekurser.

Skolan som socialt sammanhang

Betydelsen av det sociala sammanhanget behöver vägas in i den pedagogiska bedömningen som ska göras om en åtgärd är lämplig. Även om eleven kan uppleva utbildningen på en högre nivå som mer motiverande kan det sociala sammanhanget tillsammans med elever som är väsentligt äldre innebära svårigheter. Förslaget att en gymnasieutbildning ska kunna läsas på kortare tid än tre år väcker också frågor om utrymme för skolans värdegrundsuppdrag, inte bara kunskapsuppdrag.

Fjärrundervisning och entreprenadavtal

Skolhuvudmän kan behöva samarbeta för att tillgodose elevers behov av ytterligare utmaningar. SKR har tidigare framhållit att fjärrundervisning också bör tillåtas ur ett elevperspektiv i de fall då det finns elever som av olika skäl skulle gynnas av fjärrundervisning i ett eller flera ämnen.² Det kan då handla om elever som behöver läsa i snabbare takt eller på en högre nivå i grund- eller gymnasieskolan. Fjärrundervisning underlättar dels tillgången till lärare med särskild kompetens, dels möjligheterna att tillskapa elevgrupper där flera elever läser i snabbare takt eller på en högre nivå. För eleverna kan det vara gynnsamt att få undervisning tillsammans med andra med liknande förutsättningar och behov. SKR ser samtidigt att förslagen om möjligheter att erbjuda fjärrundervisning och undervisning på entreprenad kan leda till ökade kostnader för kommunerna.

Övriga kommentarer

Förutom fjärrundervisning skulle det även behövas möjligheter att i samverkan med andra huvudmän kunna erbjuda distansundervisning för att tillgodose behovet av undervisning på en högre nivå och i snabbare takt. Distansundervisning skulle ytterligare stärka möjligheterna till flexibla lösningar för att möta elevernas förutsättningar och behov. I tidigare sammanhang har SKR påtalat behovet av ökade möjligheter att använda distansundervisning som särskilt stöd.³ SKR anser att motsvarande behov av distansundervisning finns hos elever som behöver ytterligare utmaningar. Detta understryker behovet av att förändra regleringen när det gäller möjligheterna till distansundervisning.

---

² SKR (2017) Yttrande till Entreprenad, fjärrundervisning och distansundervisning - SOU 2017:44, dnr 17/03545.

³ Se t.ex. SKR (2022) *Behov av ändring av förutsättningarna för att bedriva distansundervisning som särskilt stöd*, dnr 22/00693.

Även om den aktuella elevgruppen som berörs av förslagen är begränsad, vill SKR betona att den föreslagna regleringen inte får resultera i att andra elever, i synnerhet de som har svårt att nå målen med utbildningen, inte får tillgång till det stöd de behöver. Skolan måste kunna möta elevers olika behov och förutsättningar utan att de ställs mot varandra.

Sveriges Kommuner och Regioner

Monica Sonde

Avdelningschef